

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

пайдаланудың 1-ші жылы үшін) құрайды. АҚШ-та инвестицияларға салықтық жеңілдік тек энергетикалық жабдыққа қолданылады. Нидерланды, Норвегия, Австрия, Малайзия сияқты бірқатар елдерде энергетика саласының кәсіпорындары ҒЗТҚЖ шығындарын салық салынғанға дейінгі пайдадан толығымен алып тастайды [6]. Израиль инновациялық өнімнің ЖІӨ-дегі үлесі ең жоғары мемлекет. Израильдің технологиялық жетістіктері көбінесе ең жаңа әскери жабдықтардың дайындалуымен байланысты. Өйткені әскери бөлімнің тапсырысы бойынша жүзеге асырылатын көптеген әзірлемелер халық шаруашылығы саласында да қолданылуда [7].

Бұл тәжірибелерді тиімді қолдану еліміздің инновациялық қызметінің жандануына, ҒЗТҚЖ-ға жұмсалатын шығындардың артуына, сәйкесінше бәсекеге қабілетті болуға септігін тигізетін болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. С.Т. Купушев. Инновациялық менеджмент оқулық // Алматы, «Дәуір», 2011, 202 бет
2. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы: stat.gov.kz
3. Research and development expenditure (% of GDP): <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?end=2021&start=1996&view=chart>
4. https://www.statistik.at/fileadmin/pages/286/F_E_2019_im_internationalen_Vergleich.pdf
5. АҚШ-ның Қазақстандағы экс-бас консулының сұхбаты: <https://inbusiness.kz/ru/news/pravovaya-baza-v-oblasti-intellektualnoj-sobstvennosti-v-kazahstane-silnaya-no-est-problemy-s-ee-ispolneniem>
6. Т.Г. Горустович: [Зарубежный опыт стимулирования инновационной деятельности \(bsatu.by\)](http://bsatu.by)
7. С.Н.Ефимушкин, Г.А.Сажаева: Инновационный путь развития экономики Израиля (мировой опыт) https://www.researchgate.net/publication/316925678_Innovacionnyj_put_razvitiya_ekonomiki_Izraila_mirovoj_opyt

УДК 33.338

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ТАҒАМДЫ ТАРАТУҒА ТИГІЗЕТІН ӘСЕРЛЕРІ

Сейданова Аделина Габитовна

Көлікті пайдалану және жүк қозғалысы мен тасымалдауды ұйымдастыру кафедрасының студенті

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Ғылыми жетекші- Сулейменова Ш.Т.

АҢДАТПА

Технология мен азық-түлікті тарату барған сайын табиғи одақтастарға айналуға, өйткені бизнес өз процестерін жақсарту үшін технологияны пайдалануды жалғастыруда. Азық-түлікті тарату ерекше емес, сондықтан бұл мақалада саланың жағдайын және ұйымдардың бәсекеге қабілетті болу үшін технологияны қалай қолданудың мәселесі қарастырылған.

Кілт сөздер: азық-түлік, цифрлық құралдар, тарату, дистрибьюторлар, кәсіпорын, бәсекеге қабілеттілігін арттыру, модернизация, технология, жеткізу тізбегі, нәтиже, жөнелтілім.

АННОТАЦИЯ

Технологии и распределение продуктов питания все чаще становятся естественными союзниками, поскольку предприятия продолжают использовать технологии для улучшения своих процессов. Распределение продуктов питания не является исключением, поэтому в этой статье рассматривается состояние отрасли и то, как организации могут использовать технологии, чтобы оставаться конкурентоспособными.

Ключевые слова: продукты питания, цифровые инструменты, дистрибуция, дистрибьюторы, предприятие, повышение конкурентоспособности, модернизация, технология, цепочка поставок, производительность, отгрузка.

ANNOTATION

Technology and food distribution are increasingly becoming natural allies as businesses continue to use technology to improve their processes. Food distribution is no exception, so this article looks at the state of the industry and how organizations can use technology to stay competitive.

Key words: food, digital tools, distribution, distributors, enterprise, competitiveness, modernization, technology, supply chain, productivity, shipping.

Кейбір басқа салалардағы сияқты, бизнес технологиясының шекарасын алға жылжитатын және одан көп пайда табатын көшбасшылар мен ірі кәсіпорындар.

Sysco сияқты азық-түлік өнімдерін тарату саласының көшбасшылары қоймалық және логистикалық операцияларының болашағын қамтамасыз ету үшін жеткізу тізбегін цифрландыруға көп қаражат жұмсайды, онда олар: «Шығын мәселелері жалғасады» деп атап өтті.

Amazon сияқты басқа да технологиялық білімді ұйымдар B2B («business-to-business», бизнестен бизнеске) тағамды таратуға қосылатындықтан, олардың цифрлық құралдарды пайдалануы болашақта оларды жақсы орналастырады.

Бұл, әсіресе, басқа салалар өз бизнесінің икемділігін арттыру үшін цифрлық құралдарды қалай пайдаланып жатқанын қарастырған кезде дұрыс.

Азық-түлікті тарату - бөлшектенген сала

Нарықтағы негізгі үлес тек таңдаулы компанияларға тиесілі болғанымен, азық-түлікті тарату нарығы табиғаты бойынша өте бытыраңқы.

Әлемде барлық өлшемдегі және жастағы 16 500-ден астам кәсіпорын жұмыс істейді.

Ұйымдардың мұндай үлкен саны ішінара тамақтандыру операторларының бірнеше дистрибьюторлардан арнайы өнімдерге арналған өнімдерді сатып алуға, олардың тәуекелдерін арттыруға және кез келген бір дистрибьюторға тәуелділікті азайтуға деген жалпы ұмтылысымен байланысты.

Бірақ көптеген шағын және орта дистрибьюторлар болғандықтан, олардың көпшілігі сатып алу немесе қосылу арқылы ірі кәсіпорындардың құрбаны болады.

Бұған қарсы тұру үшін саладағы шағын және орта кәсіпорындар өз қызметін оңтайландыру, шығындарды азайту және бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін қолында бар құралдарды пайдалануы керек.

Міне, бүгінде саладағы кейбір маңызды жетістіктер:

1. Виртуалды акциялар

Дистрибьюторлар бұрынғыдан да жылдам жеткізуі керек. Шағын және орта кәсіпорындардың жеткізу тізбегін жаңа технологиямен модернизациялауының тез арада тоқтауы екіталай және бәсекелестерге ілесу үшін өз технологияларын енгізуге тура келді.

Жеткізу тізбегін түрлендірудің екі негізгі драйвері ретінде өсу мен бәсеке жиі айтылады. Бірақ тізімдегі бірінші орынды кәсіпорындардың 45% жаңа технологиялар алады.

Виртуалды түгендеу - жеткізу тізбегін мүмкіндігінше тез реттеуге бағытталған жаңалықтардың бірі.

Олар бірнеше орындарды жинақтау арқылы жұмыс істейді, бұл ең жылдам нәтиже алу үшін жөнелтілімді жөнелту үшін ең жақсы орынды таңдауға көмектеседі.

2. Бұрынғыдан да көп SKU

Америкалықтар бұрынғыдан да көбірек тамақтанады. 1955 жылы тұтынушылардың тамаққа жұмсаған әрбір доллары үшін мейрамханаларда 25 цент болды. Бүгінде бұл көрсеткіш жарты доллардан асып отыр.

Бұған бүгінде азық-түлік дүкендерінен табатын өнімдердің әртүрлілігінің жаппай көбеюін қосу және түпкілікті нәтиже дистрибьюторларға сұранысты қанағаттандыру үшін бұрынғыдан да көп SKU (stock keeping unit «түгендеу бірлігі») жеткізуі керек болады.

Азық-түлік дүкендері бүгінде 1990 жылдардағыдан орта есеппен 40 000-ға көп тауар сатады.

Сондай-ақ, 2024 жылы 14 миллиард долларға жетеді деп күтілетін тағам жиынтығын жеткізу нарығы сияқты инновациялық жаңа нарықтарды қарастыруқ қажет; 2019 жылға қарағанда екі есе дерлік – жеткізушілерге сұраныстың өсуі одан да жоғары.

Әлі де ескі жүйелерді іске қосып жатқан және өз операциялары үшін жаңартылған технологияларды қабылдау керек пе, жоқ па деп ойлайтын ұйымдар үшін қарапайым жауап - бұл міндетті болып табылады.

Дистрибьюторларда қалдықтарды азайтуға және жеткізу тізбегін тиімді оңтайландыруға және үзілістерді басқаруға көмектесетін болжамды талдау сияқты бәсекелестері сияқты цифрлық құралдарды пайдалануға мүмкіндік беретін технология болуы керек.

3. Қоймадағы технология

Мониторинг сенсорларын пайдалану арқылы компаниялар өздерінің тауарлық-материалдық қорларын әр қадамда әлдеқайда тиімдірек бақылауға мүмкіндік алады, сонымен бірге олар жөнелтетін өнімдерге тұтынушылар мен тұтынушылардың қалауы туралы көбірек деректерді жинайды.

Бұған қоса, бұл IoT (Internet of Things «заттар интернеті») технологиясы бизнеске түгендеуіңізді бағалай алатын және соған сәйкес әрекет ете алатын сенсорлар мен автомобиль бағдарламалық құралының тіркесімі арқылы азайып бара жатқан жабдықтауларға автоматты түрде қайта тапсырыс беруге мүмкіндік береді.

Жүргізушіні бақылау сізге маршрут ақауларын көріп тұрған жеріңізде жою, кестелерді тиімдірек басқару және тұтынушыларды жеткізу туралы мерзімінен бұрын ескерту арқылы жеткізуді жылдамдату мүмкіндігін береді.

Бұл IoT құрылғыларымен жасалуы мүмкін азық-түлік қауіпсіздігін жақсартуды қарастырмас бұрын. Мысалы, температура мен ылғалдылықты өлшейтін сенсорлар ақпаратты хабарлай алады және тамақтың бүлінуін болдырмау үшін шарттарды қашықтан бақылауға болады.

Азық-түлік қалдықтарының 40% егін жинаудан келеді, азық-түлікті тарату жеткізу тізбегінде маңызды рөл атқарады. Ең бастысы - тарату мәселелерінің ықтималдығын азайту үшін технологияны пайдалану.

4. Төменгі сызық (The Bottom Line)

- Азық-түлікті тарату жоғары бәсекеге қабілетті және өнеркәсіп алпауыттары тұтынушылардың не жейтініне қатысты өсіп келе жатқан талаптарын қанағаттандыру үшін заманауи технологиялық шешімдерді енгізуде.

- Өнеркәсіп бөлшектелген, яғни ШОБ («шағын және орта бизнес») олар сақтап қалу үшін және сала көшбасшыларымен бәсекеге қабілетті болып қалу үшін үлгі алуы керек.

- Көшбасшылар бірнеше жаңа және дамып келе жатқан технологияларды, атап айтқанда операцияларды оңтайландыру үшін логистикалық автоматтандыру және IoT технологиясын енгізді.

- Технология азық-түлікті таратуды жалғастырады, өйткені цифрлық құралдарды пайдаланудың артықшылықтары дистрибьюторларға түсінікті болып қалады.

Соңғы бірнеше жылда біз ірі кәсіпорындардың азық-түлік тарату нарығына кіруге үлкен қызығушылық танытып жатқанын көрдік.

Компанияның осы салаға қызығушылық танытуының себептерінің бірі - технологиялық тұрғыдан болашақты ойлайтын компанияның азық-түлік тарату саласын өзгертуге және пайда алуға бірегей мүмкіндігі бар.

Цифрлық трансформация кезінде әрқашан болғандай, технологияның оларға қалай қызмет етуді қалайтыны туралы ең айқын мақсаттары бар ең батыл ұйымдар жеңіске жетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. How Is Technology Driving Food Distribution? [Электронды ресурс]. URL: <https://www.impactmybiz.com/blog/food-distribution-technology/>
2. Schot, J. & Steinmueller, W. E., 2018, 'инновациялық саясаттың үш негізі: ҒЗТҚЖ, Инновациялық жүйелер және трансформациялық өзгерістер'.
3. ЕС, 2021b, Азық-түлік жүйелерінің трансформациясын жеделдету үшін зерттеулер мен инновациялар - тірі зертханалар арқылы FOOD 2030-ға жетекшілік ету, DG Research and Innovation, Еуропалық Комиссия.

УДК 33.338

КӘСІПОРЫННЫҢ МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА БАСШЫНЫҢ РӨЛІ

Сериков Ерлан Бекетович
erl_s@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 7М04130 – «Стратегиялық менеджмент» ЕМВА
бағдарламасының магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – э.ғ.д., профессор Б.С. Толысбаев

Кәсіпорында стратегияны қалыптастыру және менеджер маркетингпен бірге стратегияны негізгі мүдделі тараптар немесе стейкхолдерлер үшін құндылық жасау үшін қалай қолдануы керектігін түсінуге мүмкіндік береді. Стратегия элементтері мен олардың әсері туралы түсінік алуға, стратегияны әртүрлі қырларын, соның ішінде корпоративтік деңгей мен стратегиялық бөлімше деңгейінің арасындағы айырмашылықты бағалауға, стратегиялық шешімнің құрылымдық элементтерін түсінуге мүмкіндік береді. Мұндай шешімді қабылдау кезінде біз қандай факторларды ескеруіміз керек және оларды компания үшін қалай тиімді пайдалану керек, ұйымның нақты анықталған негізгі мақсатының стратегиялық маңыздылығын түсіну оның өзін, миссиясы мен құндылықтарын тамаша түсінуіне сүйене отырып, стратегияның басқарумен қалай байланысты екенін түсіну, «стратегиялық ойлау» нені білдіретінін түсіну және мүмкін болатын қателіктерді ескеру керек.